

Nikola Čubra: „*Ekonomika opštenarodne odbrane*“

U okviru Biblioteke »Savremena vojna misao« Vojnoizdavačkog zavoda iz Beograda, krajem 1979. godine izašla je iz štampe knjiga *Ekonomika opštenarodne odbrane*, čiji je autor naš poznati ekonomista, pukovnik, profesor dr Nikola Čubra. Time je relativno skroman fond publicistike, koja neposredno tretira ekonomske aspekte odbrane našeg socijalističkog samoupravnog društva, obogaćen značajnim delom, za kojim se već dugo osećala potreba.

Nedostatak dela iz oblasti ekonomike opštenarodne odbrane osećao se, prvenstveno, kod onih struktura i subjekata koji su na posredan ili neposredan način zaduženi, a to znači i odgovorni, za izvršavanje zadataka iz domena teorije i prakse funkcionisanja i daljeg razvoja naše koncepcije opštenarodne odbrane. Zato se s pravom može reći da će ta knjiga biti od velike koristi svim kadrovima u društvu koji se bave izgradnjom i razvojem sistema opštenarodne odbrane, i vojnim školama, akademijama i fakultetima narodne odbrane.

Tako širok krug korisnika, kojima je knjiga namenjena, nalazi se u činjenici da autor kompleksno razmatra probleme pripreme i funkcionisanja privrede, odnosno ekonomskog sistema zemlje, u skladu s objektivnim potrebama opštenarodne odbrane. Kompleksnost, odnosno širina zahvaćene materije ogleda se, prvenstveno, u tome što su u knjizi obrađena sva bitna pitanja, počev od predmeta, metoda, značaja i mesta ekonomike opštenarodne odbrane u sistemu ekonomskih nauka, pa do analize međusobnih uticaja ekonomike i rata, mogućnosti funkcionisanja pojedinih privrednih delatnosti u uslovima rata i potrebe usklađivanja razvoja društveno-ekonomskog i društveno-političkog sistema sa zahtevima opštenarodne odbrane.

Kada se ističu sva ta pitanja, kao jedan od značajnih kvaliteta Čubrine knjige, onda se, prvenstveno, ima u vidu potreba takvog

štiva onom delu naše vojne publicistike koji proučava ekonomske pripreme društva za vođenje opštenarodnog odbrambenog rata. Dru-
gim rečima, nedostajao nam je makropristup toj problematici kakav
je prezentiran ovim delom. Do sada je samo neznatan broj autora, i
to dosta skromno, obrađivao neka, uglavnom parcijalna i marginalna
pitanja, najčešće empirijskim pristupom u njihovom opserviranju.

Zahvaljujući dugogodišnjem intenzivnom radu na izučavanju
problema iz teorije i prakse ekonomike opštenarodne odbrane, autor
je ovom knjigom učinio još jedan značajan korak napred u izuča-
vanju problematike koja se odnosi na objektivizaciju, a time optimi-
zaciju međusobnog odnosa ekonomske snage zemlje i sistema opšte-
narodne odbrane. Naime, učinjen je značajan korak u daljem iden-
tifikovanju i definisanju problema ekonomike opštenarodne odbrane,
čime je postignut viši stepen objektivnosti u davanju odgovora, od-
nosno u nuđenju rešenja za pojedina pitanja. Reč je, prvenstveno, o
onim pitanjima koja su ranije samo delimično razmatrana ili nisu
uopšte razmatrana — niti u autorovim ranijim radovima niti u rado-
vima drugih autora iz te oblasti.

Knjiga ima četiri poglavlja. Prvo poglavlje je izloženo pod nas-
lovom »Prilaz ekonomici opštenarodne odbrane.« U njemu se razmat-
raju osnovna pitanja ljudske delatnosti u kojima treba realizovati
određene ciljeve ograničenim resursima, što je, u stvari i predmet
izučavanja ekonomskih nauka. Međutim, u našim uslovima nužno je
konstatovati da se to u celini odnosi i na ekonomiku opštenarodne
odbrane »s obzirom na to da je ekonomika odbrane deo ekonomskih
nauka, a tim i deo društvenih nauka«.

Pored činjenice da je pitanje zavisnosti vojne moći od stepena
ekonomske razvijenosti zemlje dugo predmet naučnog interesovanja
i istraživanja u svetu, autor prezentira mišljenja i poglede nekih poz-
natih ekonomista i teoretičara kao što su Adam Smit, David Rikard
i drugi predstavnici klasične ekonomske misli. S druge strane, iznosi
postavke iz dela Marksa, Engelsa i Lenjina, da bi uputio čitaoca na
Titovo i naše konceptijsko shvatanje značaja ekonomskog faktora za
vođenje rata (»... za našu narodnooslobodilačku vojsku od prvoste-
pene je važnosti ekonomsko stanje naroda na ovom prostoru gde se
vode operacije«).

Autor »Ekonomike opštenarodne odbrane« zaključuje da u deli-
ma navedenih autora nije sporna zavisnost načina vođenja rata (orga-
nizacije i naoružanja vojske) od ekonomske razvijenosti zemlje. Pri
tome on ukazuje na Lenjinovo mišljenje o značaju ekonomskog fak-
tora za vođenje rata, gde on ističe da »... veza između vojne orga-

nizacije zemlje i njenog celokupnog ekonomskog uređenja još nije bila toliko tesna kao sada, te da u savremenom ratu organizacija ekonomike ima odlučujući značaj».

No, i pored toga što je tehničkom faktoru i nekim drugim elementima ratno-ekonomskog potencijala u ovom delu dat relativno veliki značaj koji oni imaju za ishod i vođenje borbe — autor zaključuje da je čovek (kvalitet ljudskog faktora) osnovni činilac pobeде u ratu. Pri tome podseća čitaoca na mnoge odbrambene ratove koje su u toku XX veka vodile neke zemlje za koje se može tvrditi da su u tehničkom pogledu i prema stepenu njihove ekonomske razvijenosti bile u znatno inferiornijem položaju u odnosu na agresora.

Pošto je prethodno, u posebnom poglavlju, analizirao značaj našeg ratnoekonomskog potencijala za vođenje opštenarodnog odbrambenog rata, pukovnik Čubra detaljno razmatra sistem planiranja i njegovo prilagođavanje potrebama opštenarodne odbrane. Uz veliki broj metodoloških postupaka o izradi pojedinih vrsta planova pomoću kojih se reguliše funkcionisanje privrednih delatnosti u ratu, daju se konkretna uputstva i o izradi nekih najznačajnijih materijalno-finansijskih i drugih svodnih bilansa za celu zemlju, pomoću kojih se obezbeđuje uvid u kvalitativno i kvantitativno stanje svih relevantnih komponenata ratnoekonomskog potencijala društva u celini. Pored toga, značajno je istaći da je pitanje mogućnosti i načina organizovanja i funkcionisanja društveno-ekonomskog sistema u opštenarodnom odbrambenom ratu razmatrano na svim nivoima društvenog organizovanja kod nas.

Prema mišljenju autora, samoupravno odlučivanje o radu i društvenoj reprodukciji predstavlja osnovu jačanja ekonomske i odbrambene moći zemlje. »Samoupravno odlučivanje radnika o društvenoj reprodukciji jedna je od osnovnih pretpostavki podruštvljavanja funkcije odbrane. Ako bi odlučivanje o društvenoj reprodukciji bilo odvojeno od radnika, oni bi bili lišeni i uticaja na jačanje odbrane«. U vezi s tim, autor u posebnom odeljku razmatra probleme optimalnog finansiranja opštenarodne odbrane, pri čemu se zalaže da »... sistem finansiranja odbrane treba da odgovara postojećim društveno-političkim i društveno-ekonomskim odnosima«, ukazujući istovremeno na svu složenost tog pitanja.

Svoju konstataciju da je planiranje odbrambenih priprema integralni deo samoupravnog sistema planiranja, profesor Čubra zasniva na činjenici da je izvršenje poslova iz oblasti odbrane postalo integralni deo redovnih i svakodnevnih funkcija svih društvenih struktura i subjekata u našem sistemu samoupravljanja.

Uopštavajući našu društvenu praksu u izradi, donošenju i realizaciji planova kojima se regulišu pripreme društva za odbranu, autor istovremeno analizira kriterijume i prioritete za razvoj privrednih delatnosti u skladu sa potrebama opštenarodne odbrane.

Polazeći od značaja koji materijalni faktor ima za uspešno vođenje rata i složenosti proizvodnih procesa, autor govori o organizacionim, tehničko-tehnološkim, kadrovskim i drugim pripremama svih, naročito proizvodnih organizacija udruženog rada, koje se vrše u miru. Pri tome autor se zalaže za sistematsko istraživanje i razvoj onih tehnoloških procesa koji će najviše odgovarati uslovima izvršenja proizvodnih zadataka u ratu.

Stvaranje realnih preduslova za izvršavanje proizvodnih zadataka u ratu jedan je od razloga zbog kojih je autor znatan deo proshora u knjizi posvetio ciljevima, formama i sredstvima ekonomskog rata, koji se i u doba mira i u toku rata primenjuju, a naročito od ekonomski jakih prema ekonomski slabije razvijenim zemljama. To, pored usporavanja ekonomskog razvoja ekonomski ugroženih zemalja znači i slabljenje njihovog ratnog ekonomskog potencijala, tj. vojne moći u celini. Način za efikasno prevazilaženje teškoća koje su posledica ekonomskog rata i u kojima bi se zemlja u toku rata neminovno našla — autor vidi u razvoju i jačanju sopstvene sirovinke baze, repromaterijala, izvora energije, tehnologije, vojne industrije, i u preduzimanju drugih mera radi ublažavanja ekonomske zavisnosti od drugih zemalja.

Osnovne pretpostavke za očuvanje stepena proizvodne sposobnosti privrednih delatnosti u uslovima rata, prema mišljenju autora, sadržane su u adekvatnoj organizaciono-tehnološkoj i kadrovskoj pripremljenosti osnovnih organizacija udruženog rada, počev od lokacije, vrste i veličine proizvodnih kapaciteta, raspolaganja potrebnim rezervama sirovina i repromaterijala, pa do priprema rezervnih izvora energije i blagovremenog obučavanja kadrova iz onog kontingenta stanovništva koji će predstavljati osnovni izvor radne snage u ratu (starija i mlađa godišta i ženska radna snaga).

Pored toga, u neophodne mere koje se preduzimaju radi uspešnog funkcionisanja privrednih delatnosti u ratu, autor ubraja i pravovremenu izradu ratnih planova proizvodnje i donošenje drugih normativnih samoupravnih akata od organizacije udruženog rada i samoupravnih interesnih zajednica.

U poglavlju »Primena odbrambenih kriterijuma u razvoju privrednih i društvenih delatnosti« posebno su razmatrane specifičnosti i mogućnosti funkcionisanja osnovnih privrednih delatnosti i grana

iz primarnih i iz sekundarnih delatnosti. Osim poljoprivrede, industrije, energetike, saobraćaja i veza i drugih privrednih grana, autor analizira i mogućnosti za funkcionisanje važnijih tercijarnih delatnosti, kao što su: trgovina i snabdevanje, uslužne i zanatske delatnosti, zdravstvo, obrazovanje, naučnoistraživački rad itd.

U poslednjem poglavlju, pod naslovom »Vojna ekonomika«, razmatra se primena nekih teorijskih i praktičnih rešenja u oblasti narodne odbrane, do kojih je uopšte došla ekonomska nauka. Na osnovu do sada postignutih rezultata na tom planu može se zaključiti da iskustva jedinica i ustanova JNA imaju aplikativan značaj i za ostale društvene strukture i subjekte koji planiraju, organizuju i izvršavaju zadatke na planu odbrambenih priprema zemlje. Funkcionisanje i razvoj privrede u celini treba da bude u skladu sa objektivnim potrebama opštenarodne odbrane, što je u neposrednoj funkciji daljeg ekonomskog i društvenog razvitka naše zemlje.

Konstatujući da različite alternative izvršenja zadataka imaju za posledicu i različiti obim i dinamiku angažovanja ljudskih i materijalnih resursa, i u vezi sa tim i različite utroške finansijskih sredstava — autor zaključuje da je optimalno organizovanje sistema opštenarodne odbrane i efikasno rukovođenje i komandovanje tim sistemom osnovna pretpostavka racionalnog i ekonomskog izvršavanja postavljenih ciljeva i zadataka na planu opštenarodne odbrane.

Osim neospornih kvaliteta koje sadrži knjiga pukovnika Čubre, treba primetiti da je autor relativno malo prostora posvetio pitanju ratno-ekonomskog potencijala, zbog čega ni pitanje funkcionisanja pojedinih privrednih grana u opštenarodnom odbrambenom ratu nije razmatrano u obimu koji mu objektivno pripada. Autoru se, verovatno, može osporiti i tekst na str. 74, u kome se odbrambeni kriterijumi koji se ugrađuju u sve planove razvoja društveno-političkih organizacija i organizacija udruženog rada ubrajaju u elemente sistema opštenarodne odbrane. Teško se može naći objektivni osnov po kome bi se takva podela mogla prihvatiti, tim pre što bi se, po našem mišljenju, odbrambeni kriterijumi o kojima Čubra u knjizi govori mogli prihvatiti samo kao elementi sistema planiranja opštenarodne odbrane, a nikako »sistema opštenarodne odbrane«, kako je to u knjizi napisano.

(Međutim, bili bismo nepravedni prema autoru ako ne bismo, uočavajući ove i neke druge slične nedostatke, koji, ipak, nisu suštinske prirode, uzeli u obzir činjenicu da knjiga »Ekonomika opštenarodne odbrane« predstavlja prvu publikaciju te vrste ne samo u našoj, već u ekonomskoj literaturi uopšte. U knjizi se prvi put, na

originalan način, identifikuju i definišu pitanja i odgovori iz domena ekonomike opštenarodne odbrane, koja su zahvaćena u svoj širini njihovih relevantnih kvalitativnih i kvantitativnih dimenzija vrednosti. Zato se, na osnovu stvarnih vrednosti koje sadrži knjiga »Ekonomika opštenarodne odbrane«, može očekivati da će ona duže vreme predstavljati korisno delo i poslužiti u daljem proučavanju pripreme i funkcioniranja našeg samoupravnog društveno-ekonomskog sistema u opštenarodnom odbrambenom ratu.

Potpukovnik

dr Vuk M. OBRADOVIĆ

Dr Vuk M. Obradović, potpukovnik, rođen 1928. godine u Beogradu, završio je Višu vojnu školu u Beogradu i Komandnu školu u Moskvi. Poslednjih godina bio je na službi u Vojsci Jugoslavije, gde je obavljao dužnosti u oblasti organizacije i upravljanja. Autor je nekoliko naučnih i stručnih radova iz oblasti ekonomike opštenarodne odbrane.

Knjiga »Ekonomika opštenarodne odbrane« predstavlja pokušaj da se na osnovu stvarnih vrednosti koje sadrži, definišu i identifikuju pitanja i odgovori iz domena ekonomike opštenarodne odbrane. Knjiga je napisana na osnovu stvarnih vrednosti koje sadrži, a ne na osnovu teorijskih pretpostavki. Knjiga je napisana na osnovu stvarnih vrednosti koje sadrži, a ne na osnovu teorijskih pretpostavki. Knjiga je napisana na osnovu stvarnih vrednosti koje sadrži, a ne na osnovu teorijskih pretpostavki.

Posebno od interesa je da se istakne da se u knjizi ne radi o opštenarodnoj odbrani, već o opštenarodnoj odbrani. Knjiga je napisana na osnovu stvarnih vrednosti koje sadrži, a ne na osnovu teorijskih pretpostavki. Knjiga je napisana na osnovu stvarnih vrednosti koje sadrži, a ne na osnovu teorijskih pretpostavki. Knjiga je napisana na osnovu stvarnih vrednosti koje sadrži, a ne na osnovu teorijskih pretpostavki.

Knjiga »Ekonomika opštenarodne odbrane« predstavlja pokušaj da se na osnovu stvarnih vrednosti koje sadrži, definišu i identifikuju pitanja i odgovori iz domena ekonomike opštenarodne odbrane.